

Intelektinės nuosavybės teisės ir įmonių veiklos rezultatai ES

Įmonių lygmeniu atliktos analizės ataskaita, 2021 m. vasario mėn.

Santrauka

Santrauka

Vienas iš Europos intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų stebėsenos centro (toliau – Stebėsenos centras), kuris yra pavaldus Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybai (toliau – EUIPO), įgaliojimų yra teikti įrodymais pagrįstus duomenis apie intelektinės nuosavybės įtaką ir reikšmę Europos Sąjungos (ES) ekonomikai bei šio reiškinio visuomenės vertinimą. Kad pasiektų šį tikslą, Stebėsenos centras įgyvendina socialinių ir ekonominių tyrimų programą.

Panašiai Europos patentų tarnybos (EPT) 2023 m. strateginiame plane prioritetą teikiamas ekonominių tyrimų atlikimui siekiant patenkinti augantį poreikį geriau informuoti suinteresuotuosius subjektus apie Europos patentų sistemos poveikį ir jos plėtrą.

2013 m. EUIPO ir EPT paskelbė bendrą tyrimą, kuriame įvertino bendrą intensyviai įvairių rūšių intelektinės nuosavybės teises (toliau – INT) naudojančių sektorių indėlį visai ES ekonomikai ir pavienėms ES valstybėms narėms. Tyrimas buvo atnaujintas 2016 ir 2019 m. 2019 m. tyrimo redakcijoje viena iš išvadų buvo tai, kad sektoriai, kuriuose dažniau nei vidutiniškai naudojamos INT, 29 proc. prisidėjo prie užimtumo ir 45 proc. – prie BVP, be to, šie rodikliai padidėjo, palyginti su 2016 m. tyrimu.

Dabartinė ataskaita – tai papildomas tyrimas, kuriame išsamiau nagrinėjamas INT vaidmuo remiantis daugiau nei 127 000 Europos įmonių imtimi, siekiant palyginti INT turinčių įmonių ekonominės veiklos rezultatus su tokių teisių neturinčių įmonių ekonominės veiklos rezultatais. 2015 m. EUIPO (kuri tuo metu dar buvo vadinama VRDT) paskelbė panašaus tyrimo rezultatus, iš kurių buvo matyti, kad INT turinčių įmonių vienam darbuotojui tenka didesnės pajamos, be to, tokios įmonės moka didesnę darbo užmokestį, palyginti su INT neturinčiomis įmonėmis. Dabartinis EPT ir EUIPO tyrimas – tai atnaujintas EUIPO 2015 m. tyrimas, kuriame pateikiami tikslesni duomenys ir metodika. Kitaip nei ankstesniame tyrime, kuris buvo pagrįstas 12 valstybių narių duomenimis, šis naujas tyrimas grindžiamas visų 27 valstybių narių ir Jungtinės Karalystės įmonių duomenimis¹.

Tyrime aptariamos šios INT: **patentai**, **prekių ženklai** ir **dizainai** (arba bet kuris šių INT derinys). Į šį tyrimą dėl savo pobūdžio neįtrauktos autorių teisės, augalų veislės nuosavybės teisės ir geografinės nuorodos, kurios buvo nagrinėjamos atliekant sektoriaus lygmens tyrimus². Kita vertus, šis tyrimas, apimantis Europos ir nacionalines INT, yra reikšmingai papildytas duomenimis ir pateikia išsamų kiekvienos įmonės INT portfelio vaizdą Europos ir nacionaliniu lygmeniu.

Duomenys apie kiekvienos įmonės INT portfelį buvo derinami su ORBIS komercinėje duomenų bazėje esančia informacija. Šioje duomenų bazėje pateikiama finansinė ir kitokia informacija apie milijonus Europos įmonių, surinkta iš paraiškų ir apskaitos ataskaitų, kurias įmonės pateikė ES valstybių narių komerciniams registrams. Tyrime naudojama finansinė ir kita informacija apie įmones, kurios įregistruotos kaip oficialios patentų, prekių ženklų ir (arba) dizainų savininkės. Kai kurios įmonės, kurios priklauso didesnei grupei, nebūtinai yra oficialios INT savininkės (oficialiai nuosavybės teisės gali priklausyti grupės centrui), tačiau jos vis tiek gali naudoti INT savo komercinėje veikloje.

---

¹ Jungtinė Karalystė iš ES išstojo 2020 m. sausio 31 d. Tačiau šiame tyrime aptariamas 2007–2019 m. laikotarpis, kuriuo Jungtinė Karalystė buvo valstybė narė, todėl jame pateikiami Jungtinės Karalystės įmonių duomenys.

² Autorių teisės ne visada yra registruojamos, o pavienės įmonės neregistruoja geografinių nuorodų, todėl duomenų apie šias INT įmonių lygmeniu nėra. EUIPO įgyvendina atskirą mokslinių tyrimų projektą dėl augalų veislės nuosavybės teisių.

Įmonės ekonominės veiklos rezultatus galima įvertinti įvairiais būdais. Dėl duomenų apribojimų ir poreikio atlikti panašių dalykų palyginimus (nevertinant įmonės dydžio poveikio statistiniams rezultatams), **darbuotojui tenkančios pajamos** buvo pasirinktas kaip **pagrindinis įmonės veiklos rezultato rodiklis**.

Duomenys buvo sudaryti taip, kad imtis atspindėtų visas ES veikiančias įmones. Tai sudaro sąlygas palyginti INT turinčių įmonių veiklos rezultatus su tokių teisių neturinčių įmonių veiklos rezultatais, kartu kontroliuojant reikšmingus veiksnius, pvz., šalį, sektorių arba įmonės dydį. Mūsų turimomis žiniomis, duomenų rinkinio aprėptis yra gerokai didesnė, palyginti su bet kuriuo kitu dabar prieinamu šios rūšies duomenų šaltiniu. Taip užtikrinama pakankamai didelė imtis, kad būtų galima daryti patikimas ir reprezentatyvias išvadas.

Tyrime nepateikiama jokių politikos rekomendacijų, nes jos nepatenka į tyrimo taikymo sritį. Vietoj to, tyrime pateikiami įrodymai, kuriuos savo darbe gali panaudoti politikos formuotojai, be to, tyrimu siekiama didinti visų Europos piliečių ir MVĮ informuotumą apie intelektinę nuosavybę.

Metodika

Duomenys buvo analizuojami taikant dviejų rūšių metodiką.

Pirma, buvo surinkti **aprašomieji statistiniai duomenys**, iš kurių matomi INT savininkų ir INT neturinčių įmonių ekonominių ypatumų skirtumai. Skirtumai buvo nagrinėjami statistiniam reikšmingumui nustatyti. 4 skyriuje pateikiami šios analizės rezultatai.

5 skyriuje pateiktos duomenų **ekonominės analizės** išvados. Jos sudaro sąlygas išsamiai išnagrinėti įmonių INT turėjimo ir jų ekonominės veiklos rezultatų ryšį. Nors priežastinio ryšio negalima įrodyti tikraja to žodžio prasme, tačiau, atsižvelgiant į turimus duomenis, ekonometrinė analizė sudaro sąlygas tyrėjams kontroliuoti keletą papildomų veiksnių, darančių poveikį ekonominės veiklos rezultatams, ir „išskirti“ INT turėjimo ir įmonės veiklos rezultatų ryšį. Remiantis analizės rezultatais, galima aiškiai konstatuoti, kad tarp INT turėjimo ir konkrečios įmonės ekonominės veiklos rezultatų yra sisteminis, teigiamas ryšys.

Pagrindinės išvados

E1 lentelėje apibendrinami pagrindiniai finansiniai ir įmonės kintamieji atsižvelgiant į pastaruosius imties metus.

E1 lentelė. Atrinktų kintamųjų pagal INT vidutinės reikšmės 2015–2018 m.

		Darbuotojų skaičius	Pajamos, tenkančios vienam darbuotojui	Darbo užmokestis, tenkantis vienam darbuotojui (tūkst. EUR per metus)
INT neturinčios įmonės		5,1	148,6	29,8
INT savininkai	Visos INT	13,5	178,6	35,6
	Procentinis skirtumas, palyginti su INT neturinčiomis įmonėmis	163,8 %	20,2 %	19,3 %
	Patentų savininkai	28,7	202,4	45,5
	Procentinis skirtumas, palyginti su INT neturinčiomis įmonėmis	460,1 %	36,3 %	52,6 %
	Prekių ženklų savininkai	13,5	179,6	35,0
	Procentinis skirtumas, palyginti su INT neturinčiomis įmonėmis	164,3 %	20,9 %	17,4 %
	Dizainų savininkai	29,1	196,3	38,7
	Procentinis skirtumas, palyginti su INT neturinčiomis įmonėmis	467,9 %	32,2 %	29,7 %

Pastaba. Skaičiai grindžiami 127 199 įmonių stebėjimu. Visų skirtumų statistinis reikšmingumo lygis yra 1 proc. Grupė „Visi INT savininkai“ – tai įmonės, kurioms priklauso bent vienas patentas, prekių ženklas arba dizainas arba bet koks šių INT derinys. Grupės „Patentų savininkai“, „Prekių ženklų savininkai“ ir „Dizainų savininkai“ – tai įmonės, kurios turi bent vieną iš šių INT. Kadangi dauguma įmonių turi šių trijų teisių derinį, įvairių INT savininkai sutampa.

Iš E1 lentelės matyti, kad INT turinčios įmonės paprastai yra didesnės, palyginti su įmonėmis, kurios neturi INT, atsižvelgiant į darbuotojų skaičių (vidutiniškai 13,5 ir 5,1 darbuotojo). Dėl šios priežasties ekonominės veiklos rezultatai, pvz., pajamos, pelnas ir darbo užmokestis, išreiškiami vienam darbuotojui tenkančia dalimi.

Taigi vienam INT turinčių įmonių darbuotojui vidutiniškai tenka 20 proc. daugiau pajamų, palyginti su analogišku rodikliu įmonėse, kurios neturi INT. Dėl atskirų INT pažymėtina, kad veiklos rezultatų priedas, kurį gauna įmonės, turinčios INT, yra 36 proc. dėl patentų, 21 proc. dėl prekių ženklų ir 32 proc. dėl dizainų.

E1 lentelėje taip pat nurodyta, kad įmonės, kurios turi INT, moka vidutiniškai 19 proc. didesnį darbo užmokestį, palyginti su įmonėmis, kurios INT neturi. Šiuo atveju didžiausias poveikis yra susijęs su patentų nuosavybe (53 proc.), mažesnis – su dizainų nuosavybe (30 proc.) ir mažiausias – su prekių ženklų nuosavybe (17 proc.). Kalbant apie vienam darbuotojui tenkančias pajamas ir mokamą darbo užmokestį, patentai, palyginti su prekių ženklais ir dizainais, yra ta INT rūšis, kuri įmonėms ir jų darbuotojams vidutiniškai sugeneruoja didžiausią atlygį. Ši išvada atitinka Intelektinės nuosavybės indėlio sektoriaus lygmeniu tyrimo (EPT ir EUIPO, 2019 m.), kuriame buvo nagrinėjamas INT intensyviai naudojančių sektorių indėlis į ES ekonomiką atsižvelgiant į bendrojo vidaus produkto, užimtumo, darbo užmokesčio ir tarptautinės prekybos rodiklius, rezultatus. Tame tyrime nustatyta,

kad sektoriuose, kuriuose intensyviai naudojami patentai, mokamas didžiausias darbo užmokesčio priedas.

E2 lentelėje nurodyta, kad intensyviausiai INT naudojamos informavimo ir komunikacijos sektoriuje (18 proc. šio sektoriaus įmonių turi INT), gamybos sektoriuje (14 proc. šio sektoriaus įmonių turi INT) ir vykdant kitą aptarnavimo veiklą (14 proc.) Profesionalaus aptarnavimo įmonės („profesinė, mokslinė ir techninė veikla“) taip pat gana intensyviai naudoja INT (13 proc. tokių įmonių turi INT).

Atsižvelgiant į tai, kad daugumą į imtį įtrauktų įmonių sudaro MVĮ (kaip ir daugumą Europos įmonių apskritai), bendras INT savininkų pasiskirstymas tarp šalių yra panašus į MVĮ rezultatus. Labai tikėtina, kad Maltos, Portugalijos, Kipro, Vokietijos, Austrijos, Ispanijos, Prancūzijos, Lenkijos ir Jungtinės Karalystės įmonės bus INT savininkės. Šiose šalyse daugiau nei 10 proc. visų MVĮ priklauso bent viena iš trijų INT rūšių.

E2 lentelė. 10 pagrindinių NACE kategorijų³, susijusių su INT

NACE sekcija	INT (%)
J. Informavimas ir komunikacija	17,67
C. Gamyba	14,42
S. Kita aptarnavimo veikla	14,4
M. Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	12,97
N. Administracinė ir aptarnavimo veikla	10,66
E. Vandens tiekimas nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas	9,6
G. Didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	8,95
D. Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas	5,9
L. Nekilnojamojo turto operacijos	5,75
I. Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla	5,51

Pastaba. Lentelėje nurodyta INT savininkų dalis atsižvelgiant į visas įmones, priskiriamas kiekvienai NACE kategorijai. Nurodytos tik tos NACE kategorijos, kuriose yra 100 arba daugiau į imtį įtrauktų įmonių.

³ 1970 m. sukurta NACE (Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne) yra Europos Komisijos naudojamas ekonominės veiklos klasifikatorius. Dabartinis jo teisinis pagrindas – 2006 m. gruodžio 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1893/2006, nustatantis statistinį ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių NACE 2 red.

5 skyriuje pateikta ekonometrinė analizė sudaro sąlygas atskirti INT nuosavybės poveikį nuo kitų veiksnių, pvz., įmonės dydžio arba šalių ir sektorių, kuriuose ji veikia. Toliau pateiktoje E3 lentelėje apibendrinti rezultatai patvirtina teigiamą sąsają tarp INT turėjimo ir ekonominės veiklos rezultatų, nes INT turinčios įmonės vienam darbuotojui tenkančių pajamų dalis yra 55 proc. didesnė, palyginti su įmone, kuri neturi INT, darbuotojais. Tai vienas iš pagrindinių šio tyrimo rezultatų.

Be to, iš analizės matyti, kad šis ryšys yra ypač stiprus mažosiose ir vidutinio dydžio įmonėse (MVĮ)⁴. MVĮ, kurios turi INT, vienam darbuotojui tenka 68 proc. daugiau pajamų, palyginti su MVĮ, kurios apskritai neturi jokių INT. Todėl nors dauguma Europos MVĮ neturi INT, tačiau INT turinčių MVĮ pajamos, tenkančios vienam darbuotojui, yra gerokai didesnės. Didelėse įmonėse, kurios turi INT, vienam darbuotojui tenkančios pajamos yra 18 proc. didesnės, palyginti su įmonėmis, kurios INT neturi. Šiuo atveju iš analizės matyti, kad beveik šešios iš dešimties didelių Europos įmonių turi INT, tačiau ryšys su vienam darbuotojui tenkančiomis pajamomis nėra toks aiškus kaip MVĮ atveju.

E3 lentelė. Pagrindiniai ekonometrinės analizės rezultatai

	Pajamų, tenkančių vienam darbuotojui, skirtumas INT turinčiose ir INT neturinčiose įmonėse
Didelės įmonės	+18 %
MVĮ	+68 %
Iš viso	+55 %

Pastaba. Remiantis 120 983 įmonių stebėjimu. Skirtumų statistinis reikšmingumas siekia 99 proc. patikimumo lygmenį.

Iš 5 skyriuje pateiktos ekonometrinės analizės taip pat matyti, kad geresni įmonės veiklos rezultatai priklauso nuo INT rūšies ir INT derinio. Didžiausias vienam darbuotojui tenkančių pajamų padidėjimas yra susijęs su įmonėmis, turinčiomis prekių ženklą ir dizaino derinį, ir įmonėmis, turinčiomis patento, prekių ženklą ir dizaino derinį, o jų veiklos rezultatų priedas atitinkamai sudaro 63 proc. ir 60 proc. Jei įmonė turi tik patentą, jos vienam darbuotojui tenkančios pajamos yra 43 proc. didesnės, jei įmonė turi tik prekių ženklą, šis rodiklis yra 56 proc., jei tik dizainą – 31 proc., jeigu patento ir prekių ženklą derinį – 58 proc., o jeigu patento ir dizaino derinį – 39 proc.

Diskusijos ir išvados

Šiame tyrime pateikta analize patvirtinama, kad tarp įvairių rūšių INT turėjimo ir įmonės veiklos rezultatų, atsižvelgiant į vienam darbuotojui tenkančias pajamas ir mokamą vidutinį darbo užmokestį, yra reikšmingas teigiamas ryšys. Ši išvada atitinka ankstesnio 2015 m. tyrimo, taip pat intelektinės nuosavybės indėlio sektoriaus lygmeniu tyrimų ir 2019 m. tyrimo dėl sparčiai augančių įmonių, kuriose nustatytas teigiamas įmonės veiklos, susijusios su INT, ir tikimybės sparčiai augti paskesniais metais ryšys (EPT ir EUIPO, 2019 m.), rezultatais.

Kaip ir kiekvienos statistinės analizės atveju, šiuos rezultatus būtina aiškinti atidžiai. Tai nėra neginčijami įrodymai, kad įmonių skatinimas aktyviau naudoti INT padės joms pasiekti geresnių veiklos rezultatų. Iš tyrimo matyti teigiamas ryšys tarp INT turinčių įmonių ir jų veiklos rezultatų (atsižvelgiant į nustatytas vienam darbuotojui tenkančias pajamas). Iš tiesų, gali būti keletas

⁴ 2003 m. gegužės 6 d. Komisijos rekomendacijos dėl labai mažų, mažųjų ir vidutinio dydžio įmonių (2003/361/EB) priedo 2 straipsnyje MVĮ apibrėžiama kaip įmonė, kurioje dirba mažiau nei 250 darbuotojų ir kurios apyvarta neviršija 50 mln. EUR ir (arba) metinis balansas neviršija 43 mln. EUR.

mechanizmų, kuriuos taikant gali būti užtikrinamas ryšys tarp INT turėjimo ir įmonės veiklos rezultatų. Tačiau, atsižvelgiant į turimus duomenis, šių aspektų neįmanoma nustatyti šioje analizėje.

Teigiamas ryšys tarp INT turėjimo ir ekonominės veiklos rezultatų ypač ryškus MVĮ atveju. Be to, mažiau nei 9 proc. įimtį įtrauktų MVĮ turi vieną iš trijų intelektinės nuosavybės teisių, dėl kurių atliekamas tyrimas. Tokio nedidelio INT turėjimo priežastys buvo tiriamos EUIPO Europos MVĮ apklausoje (EUIPO, 2019 m.). Šis tyrimas (kaip ir ankstesnė jo 2016 m. redakcija) parodė, kad kliūtys, su kuriomis susiduria MVĮ, yra žinių apie INT trūkumas, nuomonė, kad registracijos procedūros yra sudėtingos ir brangios ir didelės šių teisių įgyvendinimo užtikrinimo sąnaudas, kurios MVĮ yra ypač didelė našta (EUIPO, 2017 m.). Atsižvelgdamos į tai ir į MVĮ svarbą Europos ekonomikai bei remdamosis EPT 2023 m. strateginiu planu, EUIPO 2025 m. strateginiu planu, jos MVĮ programa ir Europos Komisijos MVĮ strategija, kuri buvo parengta 2020 m. pradžioje (EK, 2020 m.), EPT ir EUIPO, kaip intelektinės nuosavybės tarnybos, ėmėsi priemonių, kad išsklaidytų šias abejones ir sudarytų sąlygas Europos MVĮ visapusiškai pasinaudoti savo inovacijomis ir intelektine nuosavybe.